

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р Даниела Христова Тасевска,
Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий”,
Философски факултет, Катедра „Психология“
на дисертационен труд
за присъждане на образователната и научна степен „доктор“,
по професионално направление 3.4. Социални дейности (Социална
работа с група)

Автор: Хенриета Иванова Илиева

Тема: ИЗГРАЖДАНЕ НА СТРАТЕГИИ ЗА СПРАВЯНЕ ПРИ КРИЗИСНИ
СЪБИТИЯ ЧРЕЗ СОЦИАЛНА РАБОТА С ГРУПА

Научен ръководител: доц. д-р Силвия Цветанска

I. Данни за дисертанта

Професионалното развитие на докторантката и цялостната ѝ образователна подготовка кореспондират с научната проблематика на дисертационния труд. Полученото психологическо образование и допълнителните квалификации и обучения като магистър по клинична и консултативна психология, позитивен психотерапевт и европейски учител по проблемите на психосоциалната подкрепа при бедствия и кризи на международната федерация на Червения кръст, както и дългогодишната ѝ работа като практикуващ психолог, психотерапевт и университетски преподавател са обективен ориентир за траен интерес към проблемите на психичното здраве в теоретичен и приложен аспект. Безспорно е, че изборът

на проблематика на дисертационната разработка се базира на биографично преживения професионален опит.

II. Данни за докторантурата

Хенриета Илиева е зачислена в обучение в ОНС – доктор към СУ „Св. Климент Охридски“. Като редовен докторант на Факултет по педагогика, катедра "Социална работа,, Хенриета Илиева е изпълнила всички изисквания по своя индивидуален учебен план и успешно е положила изпитите и регламентираниите за научната специалност докторантски минимумаи.

По процедурата на докторантурата не се констатират нарушения, съобразно действащата нормативна база на Софийски университет „Св. Климент Охридски” и на Закона за развитието на академичния състав.

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита от катедра „Социална работа“ към Факултета по педагогика на Софийски университет „Св. Климент Охридски“.

III. Данни за дисертацията и автореферата

Избраният за научно разработване проблем се отличава с актуалност, пред вид динамичната, а често и екстремална ситуативност на съвремието както в света, респективно и в РБългария. Темата поставя на фокус необходимостта от умения за справяне при кризисни събития за всеки човек. В последните години тази тема се превръща в значима и е напълно логично да се превърна в предмет на научен анализ и интерпретация от различни изследователски области, както в теоретичен, така и в приложен аспект. Ето защо докторантката заслужава адмирации, както за избора на дискурс на своя дисертационен труд, така и за дързостта да представи едно самостоятелно и задълбочено проучване за социално значим проблем.

Дисертационният труд съдържа 227 страници, от които 40 страници приложения. Структуриран е в увод, три глави, изводи, заключения, приноси, 12 приложения, 25 таблици и 9 фигури. Библиографията обхваща 140 източника, от които 59 на кирилица, 81 на латиница.

В своя Увод докторантката достатъчно информативно разкрива замисъла на дисертационния труд като с яснота коментира актуалността на проблема и компетентно въвежда основните понятия, изграждащи специфичния категориален апарат на изследването. Пак там са дефинитивно представени целта и задачите на цялостната научна разработка. Релевантно на тях се презентират обекта, предмета, водещата хипотеза, както и методическият инструментарий, чрез който е реализирано теоретико-емпиричното проучване. Обусловена е значимостта на изследователската тема, чрез намерението за анализ и обобщение на емпирични данни и открояването на съществуващи тенденции, изводи и препоръки за практиката, относно влиянието на социалната работа с група върху изграждането на стратегии за справяне при хора, преживели кризи, вследствие на природни бедствия.

Теоретичната концептуализация на темата е презентирана върху съдържателен обем от осемдесет и пет страници, компютърно набран масив текст. Представеното теоретично изложение ангажира със задълбочен обзор на психосоциални постановки, свързани с ключови за дисертационния труд понятия, а именно: травматично събитие, травматична криза, психологична помощ при бедствия и кризи, копинг стратегии.

Оригинално е представена проблематиката, отнасяща се до дефинирането на социалната работа с групи, като процес на помагане на хора, преживели кризи, поради концептуализацията ѝ на две нива:

✓ *Функционално* – от перспективата на личностната идентичност като психологичен фактор за рефлексия на емоционалните преживявания;

✓ *Социално* – от перспективата на общностната принадлежност или като феномен, опосредяващ междуличностната интеракция и повишаващ устойчивостта на връзките в социалната среда.

На тази основа аналитично са интерпретирани особеностите на общуването в група, спецификата на груповия процес и възможните бариери, свързани с уменията за водене на груповата динамика и възпрепятстващи формирането на стратегии за справяне при хора, преживели кризисни събития.

Текстът, представящ концептуалната основа на психосоциалната подкрепа на хора, преживели криза, е обогатен с презентирани актуални теоретични постановки, модели и подходи, обозначаващи както проявленията на психосоциалната подкрепа, така и нейните принципи на приложение. Чрез прилагане на историко-логичния метод докторантката прави задълбочен анализ на феномена „стратегии за справяне”. Положителен момент в този аспект на изложението е фактът, че всеки от подпараграфите завършва с обобщение, съответстващо на поставените в дисертационния труд идеи за разкриване на терминологичните зависимости между разглежданите понятия. В резултат, авторката аргументирано и прецизно дефинира основните си тези. Те са построени върху разбирането за полисемантичната интерпретация на понятието “копинг” като:

✓ *инструмент за преодоляване на кризата;*

✓ *индивидуален индикатор за преодоляване влиянието на стресорите от травматичното събитие.*

С подобаващо внимание Хенриета Илиева коментира резилианса като модел за ре-изграждане на личностната устойчивост на лица, приживели

криза и включени в социалната работа с група. Неговата процедура, устойчиви и променливи компоненти, както и условията по прилагането им са последователно и систематично описани, в раздели IV и V от Глава втора на дисертацията.

Така креативно разгърнат теоретичният анализ е детайлно информативен и действително привеждащ достъпни аргументи за оценка на двете ключови за разработката понятия (*стратегии за справяне и социална работа с група, като форма за поматане на клиенти, преживели кризисни събития*) и представлява логически мотив за извеждане на дизайна на емпиричното психологическо изследване, в следващата Глава трета.

Там докторантката преминава към създаване на *концептуалния модел* на своето емпирично изследване и успява в строго научен порядък да разработи съответните му структурни компоненти. Именно според логиката на дискурса на разработения теоретичен модел на изследваното явление авторката аргументира формулировките на целта, задачите и хипотезата на изследването. Ясно дефинирани са емпиричните рамки на предмета и обекта и броя на респондентите, включени в пилотното и същинското изследване, който съответства на изискването за представителност на извадката при изследване от подобен научен ранг.

Докторантката демонстрира особено добри умения и компетентност при представянето на методиката, организацията и етапите на провеждане на емпиричната процедура. Въз основа на конкретно очертаните изследователски цел и задачи адекватно е предложен и методическия инструментариум на изследването. Избраните в конкретната методика инструменти са релевантни на целите и задачите на дисертационната разработка. Методическият инструментариум е описан в детайли и логическа последователност.

В съответствие с научните правила са описани и методите за статистическа обработка на данните, което гарантира и достоверността на анализа на получените резултати – корелация на Спирман.

В Раздел VII на Трета глава е представен сериозен количествен и качествен анализ на данните от изследваните лица. Ходът на анализа е в съответствие с теоретичния модел на изследването. Въз основа на избраните критерии за оценка на получените резултати по изследваните величини Хенриета Иванова добре представя динамиката на индикаторите, като подходящо ги онагледява таблично и графично. В интерпретативен план предложеният психологически анализ очертава прогностичната сила на отделни индивидуални и социални особености, които предпоставят постигането на по-добро равнище в психосоциалното благополучие на участниците и на които се базира изграждането на конструктивни стратегии за справяне. Именно тези групи особености, разкриват очертаните в хипотезите на емпиричното изследване зависимости между „явлението-фактор” и „явлението-резултат”. На тази база докторантката Илиева, разпознава и зависимости на груповия процес, които водят до редукция на негативите от травматичното събитие или са преодолени, чрез тренирането на участниците в умения за общуване и взаимодействие, следствие от социалната работа в група.

IV. Научно-приложни приноси на дисертационния труд.

След запознаване с теоретичния и емпиричен анализ в дисертационния труд на Хенриета Илиева считам, че в него са постигнати следните по-важни приноси, които категоризирам като научно-приложни:

✓ Извършен е коректен психологически анализ на принципите на психосоциална подкрепа и е разкрито приложното значение на стратегиите за справяне;

✓ Документирана е същността на социалната работа с група като процес на помагане на хора, преживели кризи, като са отдиференцирани цялостно компонентите на груповата работа;

✓ Изградена е подходяща методика и са получени надеждни данни за анализ на класификационен модел на процеса на социална работа с група от хора, преживели бедствени кризи;

✓ Научно-аргументираната и доказана в дисертационния труд хипотеза отговаря на изискването за приложимост на психолого-теоретичните изследвания. В конкретно-практически план това определя и реалния принос на създадения емпиричен модел на изследване;

✓ В Раздел Обобщения и изводи, както и в Заключение на дисертационния труд логично и структурно целесъобразно се представят резултатите от проведеното теоретично-емпирично изследване, което потвърждава психосоциалния замисъл на научната разработка.

V. Мнения, препоръки и бележки.

Представените публикации и участия в научни форуми съответстват на количествените изисквания за образователната и научната степен "доктор".

Предвид изискването за съдържателен баланс между основните глави на изложението при научни разработки от теоретико-емпиричен характер, то с основание отбелязвам, че в структурно, езиково и техническо отношение дисертационният труд е адекватно композиран и в него успешно са представени технологията и анализът на резултатите от проведеното

емпирично изследване. Формулираните Изводи са адекватни обобщения, както на психометрично получените резултати, така и на задълбочено презентираният теоретичен модел.

Заклучение:

В резултат от прочита на дисертационния труд *„Изграждане на стратегии за справяне при кризисни събитие чрез социална работа с група”* и въз основа на изведените в настоящото становище констатации относно научно-приложните приноси и демонстрираните задълбочени познания в изследваната психосоциална област, то давам с убеденост своята положителна оценка и предлагам на докторантката Хенриета Илиева да бъде присъдена научната и образователна степен „доктор”, в професионално направление 3.4 Социални дейности (социална работа с групи).

24.04.2018 г.

гр. В. Търново

Член на жури:

/проф. д-р Д. Тасевска/